

Motion till riksdagen

1989/90:Sf212

av Charlotte Cederschiöld (m)

Nya regler för tillgodoräknande av vårdår

En av de reformer som genomfördes under den borgerliga regeringstiden var föräldrars rätt till s.k. vårdår om de under större delen av ett kalenderår vårdat "ett här bosatt barn som inte fyllt tre år" (11 kap. 6a § AFL). Bestämmelsen, som gäller fr.o.m. år 1982, innebär att föräldern får tillgodoräkna sig året som år med pensionspoäng. För att få full ATP krävs 30 år med pensionspoäng. Har man exempelvis endast 27 år med pensionspoäng får man endast 27/30 ATP. Vårdår påverkar inte pensionspoängens storlek utan kvalificerar endast för tid.

De viktigaste förutsättningarna som måste vara uppfyllda för att få vårdår tillgodoräknade är följande:

* Sökanden har vårdat barn utan att samtidigt ha förvärsarbetat eller studerat

* Endast vård före barnets 3-årsdag räknas som vårdtid

* Vården har sammanlagt varat men än 6 månader av kalenderåret. Behöver inte vara sammanhängande

* Skriftlig ansökan görs till försäkringskassan senast ett år efter utgången av det år som skall tillgodoräknas.

Möjligheten att få räkna pensionsår för vård av barn är särskilt viktig för den förälder som tar det största ansvaret för barnet/barnen. Denna rättighet skall ses mot bakgrunden av att en man på tio får full pension och en kvinna på hundra, enligt försäkringsbolagens information. Orsaken är i regel brist på ATP-år för kvinnans del, ofta grundat på hennes ansvarstagande för barnen.

Riksdagen har vid flera tillfällen de senaste åren behandlat det sjunkande antalet anmälningar av vårdår.

Någon konkret åtgärd som förändrat situationen för de föräldrar som nu missat en del av sin framtida pensionsinkomst har dock inte vidtagits. Där emot har broschyren "Föräldrapenning" kompletterats med information om vårdår. Frågan utreds därtill ingående bl a med SCB:s hjälp medan statistiken talar sitt tydliga språk.

Totalt antal beviljade vårdår	1982:	17 159
„ „ „ „	1986:	5 474
Beviljade vårdår fördelade på kön	1982:	17 038 kvinnor, 121 män
„ „ „ „	1985:	5 326 kvinnor, 40 män

Enligt riks försäkringsverkets beräkningar (pressmeddelande 88-12-19) skulle siffrorna innebära att i verkligheten missar nio av tio denna möjlighet till bättre pension.

Mot. 1989/90
Sf212

Med all sannolikhet är det så att människor inte medvetet tackar nej till bättre pensionsförhållanden. Man kan således ifrågasätta om den kartläggning av 1 000 personer som SCB nu gjort verkligen givit ett resultat som motsvarar de resurser kartläggningen tagit. SCB:s undersökning bekräftar det man länge vetat: att informationen om vårdår är bristfällig. De som därigenom förlorat kvalifikationstid och utfallande pension (mest kvinnor) har gjort det på grund av bristande information. 58 % av de tusen tillfrågade har aldrig hört talas om vårdår, 46 % vet inget om reglerna. De som vet något har fått informationen genom släktingar, vänner och bekanta i första hand. Skälet till att de ej ansökt är otillräckliga kunskaper i 46 % av fallen och att systemet är krångligt i 37 % av fallen. Orsakerna till den bristfälliga informationen kan vara både politiska och administrativa. Om det nu finns en gemensam politisk vilja att föräldrar verkligen skall få de pensionsrättigheter de faktiskt har rätt till, borde det nu finnas politiska förutsättningar för att besluta om nya regler för registrering av vårdår.

De två vägar som förefaller mest naturliga är då antingen direkt riktad information eller automatisk registrering. Båda vägarna förutsätter riksdagsbeslut.

Ansökningstiden kan därigenom utsträckas så att den riktade informationen till hela den berörda befolkningen hinns med. Man skulle få söka fram dem som har "sambörighet" med barn under tre år och som inte "av egen kraft" tjänat in PGI på grund av föräldrapenning, förvärvsinkomst eller annan pensionsgrundande ersättning. Detta kan inte ske förrän vid eller efter utgången av andra året efter vårdåret, dvs. då det enligt nuvarande regler är för sent att ansöka. Ansökningstiden måste således utsträckas. Enligt "RFV anser 1989:8" blir den vägen 183 000 kr. dyrare första året på grund av att en direkt korrespondens med alla föräldrar blir nödvändig. De följande åren beräknas den årliga fördyringen till 150 000 kr. Onödigt krångligt kan det också synas att gå den vägen i dataålderns tidevarv.

Det är tekniskt okomplicerat att göra en automatisk registrering, men det kräver ett omformulerat riksdagsbeslut angående vårdårets registrering. En automatisk registrering skulle kunna tillgå så att alla föräldrar till barn under tre år registreras automatiskt för tillgodoräknande av vårdår. Alla som har haft en inkomst över ett basbelopp faller omedelbart bort, precis som med gällande bestämmelser. Endast i de mycket få fall där båda föräldrarna haft inkomst under ett basbelopp krävs att kontakt tas för att utröna vilken förälder som haft det huvudsakliga ansvaret för barnet. Administrationen skulle därmed hållas på ett minimum och föräldrar skulle slippa fylla i blanketten, komma ihåg anmälningdatum etc.

Det väsentliga när det gäller rätt till vårdår är om någon har pensionsgrundande inkomst eller ej. Man kan diskutera det rimliga i att vägra en studerande utan inkomst att räkna vårdår. För det första blir studierna inte lika effektiva för den som samtidigt tar hand om spädbarn (och kanske även flera

barn). För det andra innebär reproduktionen ett viktigt bidrag till folkushållet vad gäller framtida arbetskraft och inte minst möjlighet till framtida produktion och inbetalning av pensionsavgifter – insatser som Sverige så väl behöver. Den som missunnar dessa vårdare rätten att tillgodoräkna sig vårdår undervärderar arbetsinsatsen att vårda barn. Den som motsätter sig automatisk registrering av vårdår med motiveringen att vårdår är en frivillig förmån (1988/89 SfU:13) visar ett förvånansvärt byråkratiskt synsätt, då sannolikt inte en enda person kommer att tacka nej till erbjuden pension. Det finns anledning att erinra sig att det här handlar om en grupp med svagt pensionsskydd, ofta kvinnor med lägre utbildning. Det är en grupp som berörts av en mängd pensionsbeslut som varit negativ för denna kategori de senaste åren, till exempel när det gäller pensionsbesluten vid den "reviderade efterlevandepensioneringen", vid nya ÄktB:s införande, vid den så kallade engångsskatten och nu vid den permanentskatt som skall drabba den som själv försöker förbättra sitt pensionsskydd, ofta kvinnor med låga pensionspoäng.

Det krävs således ett nytt riksdagsbeslut när det gäller registrering av vårdår om föräldrar i fortsättningen skall komma i åtnjutande av de pensionsrättigheter de faktiskt har. En schablonmodell med automatisk registrering borde vara den smidigaste och för alla mest praktiska och rättvisa lösningen. Den ger ingen förtur till den som är om sig och kring sig eller har vana vid blanketter, tider och pappershantering. Skulle man ändå stanna för direktinformation kan detta ses som ett steg på vägen. Det väsentliga är dock att medborgarna på ett enkelt och praktiskt sätt kan tillgodogöra sig sina rättigheter.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av reglerna för registrering av vårdår i enlighet med motionens riktlinjer.

Stockholm 11 januari 1990

Charlotte Cederschiöld (m)